

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Ur innehållet:

Avmattning i svensk ekonomi..... sid 3

Sveriges BNP ökade andra kvartalet med 0,1 procent, i säsongsgrensade tal. Det är samma utveckling som kvartalet innan. Utfallet stärker bilden av att en dämpning har skett i den svenska ekonomin.

Högre BNP efter översyn av tidsserien sid 10

En gång per år sammanställs årsberäkningen av Sveriges nationalräkenskaper och nyligen har år 2017 publicerats. Hur har översynen påverkat BNP-utfallet?

Vad mäter BNP? sid 12

BNP definieras utifrån den produktion som sker i ett land, hur den används och vilka inkomster som genereras. Men det är inte självklart vad som ska ingå i BNP och inte.

Utlandsproduktionens påverkan på BNP..... sid 15

Idag är svenska företag väl integrerade på världsmarknaden och bedriver sin verksamhet i olika delar av världen. Vad innebär lönbearbetning och trepartshandel? Och hur påverkar detta Sveriges BNP?

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Tidigare fördjupningsartiklar	18

Fördjupningsartiklar

Högre BNP efter översyn av tidsserien	10
Vad mäter BNP?.....	12
Utlandsproduktionens påverkan på BNP.....	15

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se/scb-indikatorer/

Sammanfattning

Långsammare tillväxt i ekonomin

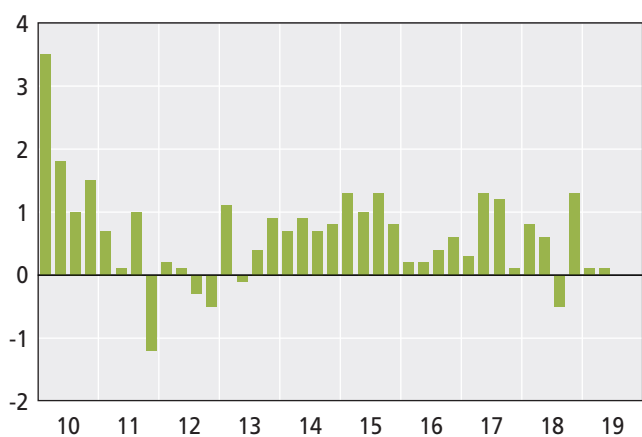
Sveriges BNP ökade andra kvartalet med 0,1 procent i säsongrensade tal. Det är samma utveckling som kvartalet innan. Utfallet stärker bilden av att en dämpning har skett i den svenska ekonomin.

BNP-uppgången under årets första halvår är den svagaste sedan krisåret 2009. Konjunktoren har mattats av även i Europa. I EU28 steg BNP med 0,2 procent andra kvartalet, där Europas största ekonomi, Tyskland, tyngde ner utvecklingen.

Det var hushållskonsumtionen som stod för i princip hela BNP-uppgången. Efter några kvartal med en svag konsumtionsutveckling ökade hushållens inköp kraftigt och gav ett bidrag på 0,5 procent till BNP-utvecklingen. Det var främst de fasta bruttoinvesteringarna som höll tillbaka tillväxten med ett negativt BNP-bidrag på 0,3 procentenheter. Nedgången förklaras främst av fortsatt minskade bostadsinvesteringar samt lägre maskininvesteringar. Svensk export har haft en god utveckling den senaste tiden, men andra kvartalet var denna oförändrad jämfört med kvartalet innan. Importen ökade däremot något, vilket gjorde att nettoexporten gav ett svagt negativt BNP-bidrag.

Bruttonationalprodukten (BNP)

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

Detta nummer av Sveriges ekonomi –statistiskt perspektiv har tema BNP och innehåller tre fördjupningsartiklar om BNP.

Högre BNP efter översyn av tidsserien

En gång per år sammanställs årsberäkningen av Sveriges nationalräkenskaper och nyligen har år 2017 publicerats. Resultaten av de nya beräkningarna redovisas i denna artikel.

Vad mäter BNP?

Den andra artikeln ger en utförlig genomgång av BNP-måttet. BNP definieras utifrån den produktion som sker i ett land, hur det används och vilka inkomster som genereras. Men det är inte självklart vad som ska ingå i BNP och inte.

Utlandsproduktionens påverkan på BNP

Idag är svenska företag väl integrerade på världsmarknaden och bedriver sin verksamhet i olika delar av världen. Denna artikel förklarar begrepp som lönbearbetning och treparts-handel samt hur detta påverkar Sveriges BNP.

Avmattning i svensk ekonomi

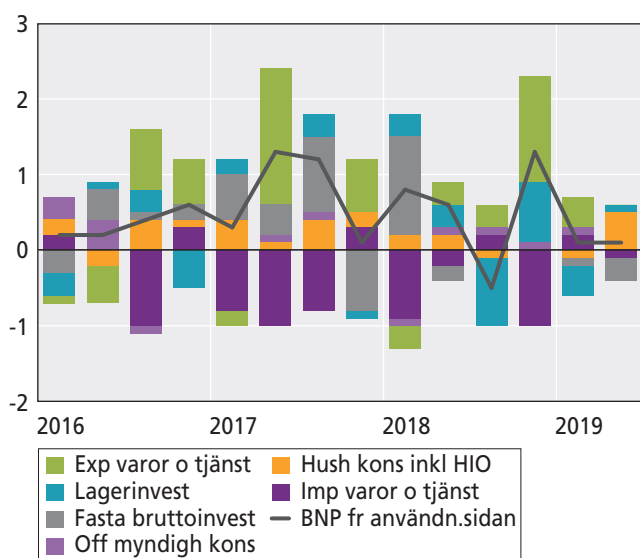
Sveriges BNP noterade för andra kvartalet i rad en BNP-tillväxt på 0,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Utfallet stärker bilden av att en dämpning har skett i den svenska ekonomin. Hushållskonsumtionen stod för i princip hela uppgången medan det främst var de fasta bruttoinvesteringarna som höll tillbaka BNP-tillväxten.

Den svenska BNP-utvecklingen för det första halvåret är den svagaste sedan krisåret 2009. Tillväxten har mattats av även i övriga Europa även om den varit något högre än i Sverige under 2019. I EU28 steg BNP med 0,2 procent andra kvartalet efter en uppgång på 0,4 procent kvartalet innan. Europas största ekonomi och tillika Sveriges största handelspartner, Tyskland, tynger ner utvecklingen för närvarande. Landets BNP sjönk med 0,1 procent andra kvartalet. På andra sidan Atlanten fortsätter dock den amerikanska ekonomin att utvecklas hyggligt.

Förutom ett positivt bidrag från lagerinvesteringarna var det hushållskonsumtionen som stod för hela den svenska BNP-tillväxten. Efter några kvartal med en svag konsumtionsutveckling ökade hushållens inköp kraftigt andra kvartalet och gav ett bidrag på 0,5 procentenheter till BNP-utvecklingen. Uppgången skedde på bred front med ökningar inom de flesta konsumtionsändamålen.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

Det var främst de fasta bruttoinvesteringarna som höll tillbaka tillväxten med ett negativt BNP-bidrag på 0,3 procentenheter. Efter några år med en snabb investeringstillväxt har en markant inbromsning skett som främst förklaras av minskade bostadsinvesteringar. Andra kvartalet fortsatte dessa att minska samtidigt som också maskininvesteringarna

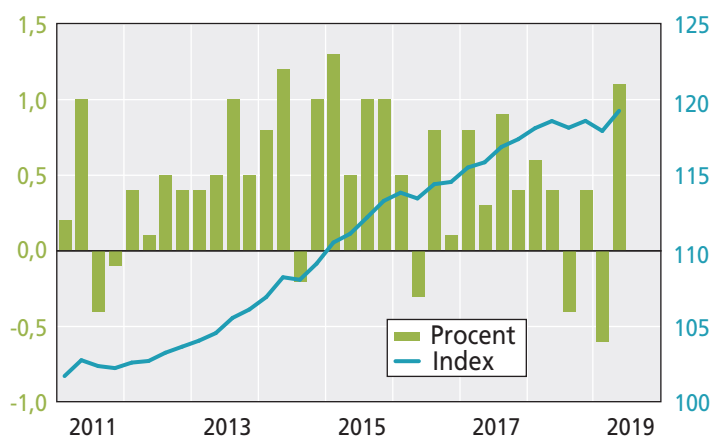
utvecklades svagt. Svensk export har haft en god utveckling den senaste tiden, men andra kvartalet var denna oförändrad jämfört med kvartalet innan. Importen ökade däremot något, vilket gjorde att nettoexporten gav ett negativt BNP-bidrag på 0,1 procentenheter. Den offentliga konsumtionen minskade svagt jämfört med kvartalet innan, men detta hade ingen större inverkan på BNP-utfallet.

Kraftig konsumtionsökning bakom BNP-uppgången

Utvecklingen för hushållens konsumtion är oerhört viktig för svensk ekonomi. Det är den enskilt största komponenten i försörjningsbalansen, vilket gör att rörelser uppåt eller nedåt i konsumtionen har stor betydelse för BNP-utfallet. Andra kvartalet var det hushållskonsumtionen som gav det klart största bidraget till BNP-utvecklingen. Av den säsongrensade BNP-tillväxten på 0,1 procent stod konsumtionen för 0,5 procentenheter av uppgången. Det var nedgångar inom de fasta bruttoinvesteringarna och nettoexporten som höll tillbaka tillväxten.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vä) samt index 2010=100 (hö). Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

Ökning av de flesta konsumtionstyper

Konsumtionen ökade med 1,1 procent andra kvartalet, i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan. Andra kvartalets konsumtionsökning låg klart över genomsnittet de senaste tio åren som uppgår till 0,6 procent. Det var ingen konsumtionstyp som stack ut och var starkt bidragande till ökningen utan uppgången skedde på bred front, se tabellen nedan. Samtliga konsumtionstyper förutom klädinköpen ökade jämfört med kvartalet innan. Störst procentuell uppgång noterades för kommunikationsutgifterna, som ökade med 5,1 procent jämfört med kvartalet innan. I denna kategori ingår bland annat köp av mobiltelefoner och abonnemangskostnader.

Hushållens konsumtionsutgifter andra kvartalet 2019

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongrens. volymförändring, jmf med kv 1 19, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	24,7	0,8	0,2
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,9	1,0	0,1
Transporter och fordon	12,8	0,8	0,1
Fritid och underhållning	11,4	1,9	0,2
Övriga varor och tjänster	10,8	0,5	0,0
Restauranger, hotell	7,2	0,9	0,1
Möbler m.m.	5,9	1,6	0,1
Kläder och skor	4,2	-0,2	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,5	1,6	0,1
Hälsö- och sjukvård	3,4	0,3	0,0
Post och telekommunikation	3,0	5,1	0,2
Utbildning	0,3	0,2	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	7,1	3,1	0,2
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-7,2	2,1	-0,1
Hushållens totala konsumtion	100,0	1,1	1,1

Källa: Nationalräkenskaperna

Svag utveckling kvartalen innan

Innan uppgången andra kvartalet i år hade konsumtionen utvecklats svagt under flera kvartal. Det är framför allt efter halvårsskiftet 2018 som konsumtionen har saktat in. En del-förklaring till den långsammare utvecklingstakten kan vara det nya skattesystemet, bonus malus, som infördes 1 juli 2018. Tredje kvartalet 2018 påverkades det totala konsumtionsutfallet kraftigt av en avsevärd minskning av bilinköpen. Nedgången var sannolikt en följd av den högre skatten på bensin- och dieslbilar. Kvartalen därefter har dock nedgången i bilinköpen varit mindre och inte haft en särskilt stor negativ påverkan på den totala hushållskonsumtionen.

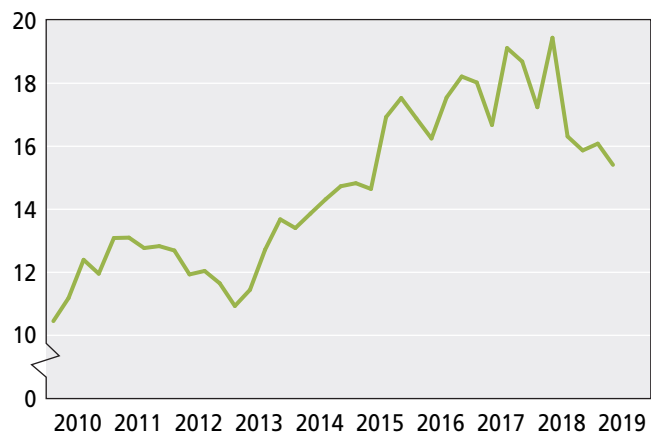
En annan förklaring till den svagare utvecklingen kan vara att hushållen dragit ner på konsumtionen i takt med att de känt av att konjunkturen har försvagats. Enligt KIs konjunkturbarometer uppgick hushållens makroindex till strax under 90 i augusti. Det är en bra bit under det historiska genomsnittet och indikerar att hushållen uppfattar läget i svensk ekonomi som svagare än normalt.

Minskade bilinköp

För några år sedan, från början av 2013 och några år framåt, när konjunkturen var på uppgång noterades en snabb ökning av hushållens bilinköp, vilket också drog upp den totala konsumtionsutvecklingen. Även om bilarna inte längre drar ner den totala konsumtionsutvecklingen i någon högre grad, som de gjorde tredje kvartalet 2018, så bidrar de inte heller positivt. De senaste kvartalen har utvecklingen fortsatt att vara svag. Förmodligen är det effekten av den nya skatten som fortfarande påverkar bilkonsumtionen, men det är också vanligt att hushållen drar in på större inköp när konjunkturen saktar in. Andra kvartalet minskade hushållens bilinköp med 4,2 procent, i säsongrensade tal och jämfört med kvartalet innan.

Hushållens konsumtion av bilar

Fasta priser referensår 2018, miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

I redovisningen i tabellen ovan slås bilinköpen ihop med övriga transportkostnader, där bland annat drivmedel, tågresor och busskort ingår. I konsumtionsgruppen transporter och fordon är dessa övriga transportutgifter större än bilinköpen. Inköp av nya och begagnade bilar utgjorde andra kvartalet en fjärdedel av de totala utgifterna i detta konsumtionsändamål medan övriga transportkostnader stod för tre fjärdedelar.

Hushållskonsumtionen har reviderats upp

Som en följd av den allmänna översyn som har genomförts av nationalräkenskaperna har hushållskonsumtionen reviderats upp för perioden 1993–2016. Konsumtionen har höjts med mellan 14 och 61 miljarder kronor i löpande priser. Revideringen var störst för år 2015 och uppgick då 61 miljarder kronor (konsumtionen var 1 891 miljarder kronor i löpande priser). Revidering har bland annat genomförts på svensk konsumtion utomlands, där en ny källa har införts samt utgifterna för hotell- och restaurangbesök. Den sistnämnda revideringen förklaras främst av en ny avstämningsprincip. Andra konsumtionsändamål som reviderades är bland annat möbler och hushållsutrustning samt övriga varor och tjänster.¹

Långsammare per capita-konsumtion

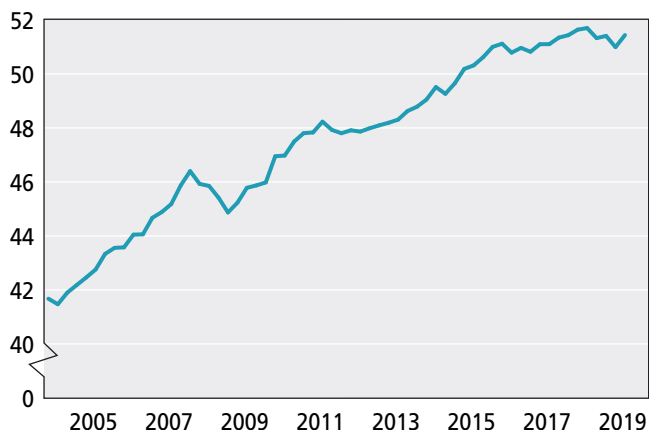
Sveriges befolkning ökar hela tiden och uppgick vid utgången av andra kvartalet till knappt 10,3 miljoner. Hushållskonsumtionen är ett makromått som mäter summan av konsumtionsutgifterna för hela befolkningen och tar ingen hänsyn till förändringar i befolkningen. Om genomsnittshushållet konsumerar på samma nivå hela tiden kommer de totala konsumtionsutgifterna att öka så länge befolkningen stiger. Detta trots att den genomsnittliga konsumtionen per individ inte ökar. För att göra välfärdsbedömningar är det därför i hög grad relevant att även se på utvecklingen per capita. Åren innan finanskrisen samt vid återhämtningen efter krisen, växte konsumtionen per capita väldigt snabbt. Konsumtionen per capita fortsatte sedan att växa något långsammare, men ändå i god takt, fram till mitten av 2010-talet. Sedan 2015 har tillväxten per capita saktat in betydligt.

¹ Mer information om revideringarna som genomförts finns här: https://www.scb.se/contentassets/bc78067783554e0c879a05f13cc596f1/nr0103_2017a01_sm_nr10sm1901.pdf

Efter en svagt nedåtgående utveckling under några kvartal steg konsumtionen per capita åter något andra kvartalet i år. Den var då på samma nivå som i slutet av 2017, men något lägre än första halvåret 2018.

Konsumtion per capita

Hushållens konsumtion i fasta priser referensår 2018, säsongrensade kvartalsvärden, tkr, dividerat med folkmängden

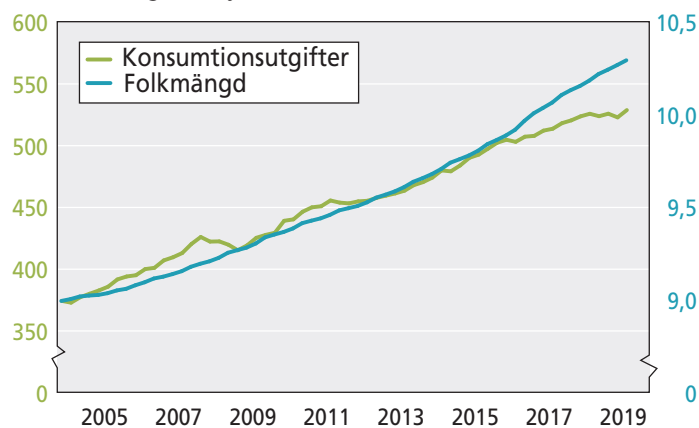
Källa: Nationalräkenskaperna och befolkningsstatistiken

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

I diagrammet nedan kan noteras att befolkningen¹ under hela tidsserien från 2004 och framåt har ökat varje kvartal. Befolkningen började växa lite snabbare från 2013 och visade den snabbaste tillväxten 2016 och 2017 i spåren efter den stora flyktinginvandringen. Den totala konsumtionen, mätt i säsongrensade fasta priser, har inte haft samma spikraka utveckling på sistone, utan snarare stagnerat det senaste året. Både den snabba befolkningstillväxten och den långsammare tillväxten för konsumtionsutgifterna har bidragit åt samma håll, d.v.s. mot en svagare utveckling av konsumtionen per capita.

Hushållens konsumtionsutgifter samt Sveriges befolkning

Fasta priser, referensår 2018, säsongrensade kvartalsvärden, miljarder kronor (vå) samt folkmängd i miljoner (hö).

Källa: Nationalräkenskaperna samt befolkningsstatistiken

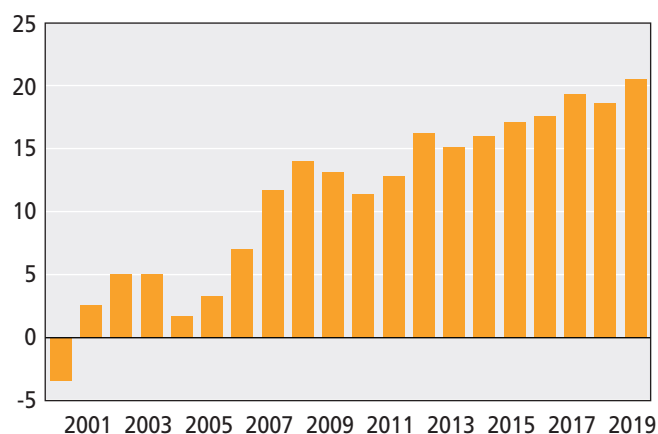
Data t.o.m. andra kvartalet 2019

Ökat sparande

Hushållens disponibla inkomster ökade i nominella tal med 5,0 procent jämfört med andra kvartalet förra året. De flesta inkomsttyperna steg, däribland hushållens klart största inkomstkälla, löneinkomsterna, som var 3,8 procent högre än året innan. Kapitalinkomsterna är också en stor inkomstkälla, i synnerhet andra kvartalet då de flesta aktieutdelningar sker. Andra kvartalet i år noterades en ansevärd ökning på 10,9 procent för dessa, vilket bland annat förklaras av att flera bolag som genomförde sin aktieutdelning under första kvartalet förra året istället delade ut andra kvartalet i år. En annan av hushållens större inkomstkällor är s.k. sociala förmåner där exempelvis pensionsutbetalningarna ingår. Dessa var 2,2 procent högre i år än förra året. Vid framräkandet av den disponibla inkomsten dras utgifterna ifrån inkomsterna. Hushållens största utgifter är skatterna, vilka steg med 1,5 procent andra kvartalet.

Hushållens sparkvot exkl. tjänste- och premiepensioner

Procent, kvartal 2 respektive år

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. andra kvartalet 2019

Sparandet räknas lite förenklat fram genom att dra ifrån konsumtionsutgifterna från den disponibla inkomsten². Om inkomsterna stiger snabbare än konsumtionen så ökar sparandet. Den individuella sparkvoten³ uppgick till 20,5 procent andra kvartalet, vilket var en ökning med knappt 2 procentenheter jämfört med förra året. Den höga nivån på sparandet indikerar att hushållen har utrymme att öka sin konsumtionsnivå. Detta gäller den samlade hushållssektorn och stora skillnader förekommer givetvis mellan olika hushåll. Svenska hushåll har haft ett högt sparande i flera år, även när konjunkturen varit väldigt gynnsam, men generellt sett är det vanligt att sparandet ökar när hushållen får signaler om att läget i ekonomin har dämpats.

¹ Till framräkandet av BNP per capita används medelfolkmängden. Här har folkmängden använts, där uppgifter för sista datumet per kvartal används.

² Till den disponibla inkomsten summeras också nettosparandet i tjänstepensioner innan konsumtionsutgifterna dras av.

³ Sparkvoten, netto, exkl. tjänste- och premiepensioner.

Sparandet har reviderats ner

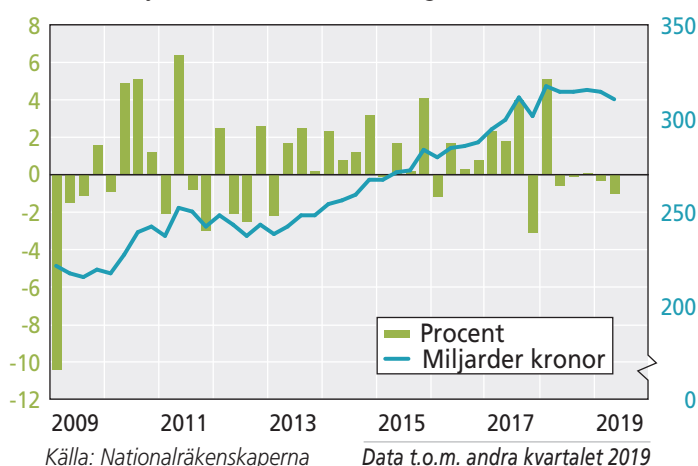
En följd av den allmänna översynen är att hushållens inkomster och sparande har reviderats för perioden 1993–2016. För de flesta år har sparkvoten reviderats ned. Nedrevideringen i sparandet är en följd både av att konsumtionen har reviderats upp och att den disponibla inkomsten har reviderats ner.¹

Investeringarna föll på bred front

Inbromsningen i svensk ekonomi de senaste kvartalen förklaras främst av svagare investeringar. Andra kvartalet minskade de fasta bruttoinvesteringarna med 1,0 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det innebär att investeringarna har minskat under fyra av de senaste fem kvartalen. Omslaget i investeringskonjunkturen var snabb och förklaras till stor del av att bostadsinvesteringarna började falla tillbaka. De senaste fyra kvartalen har även investeringarna i maskiner minskat och bidragit till den svaga utvecklingen. Andra kvartalet i år var nedgången dock bred och samtliga investeringstyper, undantaget övriga byggnader och anläggningar, minskade. Totalt sett höll de fasta bruttoinvesteringarna tillbaka BNP-utvecklingen med 0,3 procentenheter.

Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring från föregående kvartal (vå) samt nivå i miljarder kronor (hå). Säsongrensade kvartalsvärden

Flera faktorer bakom bostadsinvesteringarnas nedgång

I mars 2018 infördes det skärpta amorteringskravet. Det var det andra amorteringskravet på mindre än två år och innebär att högt belånade låntagare måste amortera mera. En kort tid innan, efter sommaren 2017, steg också utbudet av bostäder och det var särskilt antalet nyproducerade bostäder ute till försäljning som ökade kraftigt. Samtidigt ökade försäljningstiderna för nyproduktionen vilket fick byggbolagen att dra i handbromsen för nya bostadsprojekt. Det syns även i SCB:s påbörjandestatistik som visar att nybyggandet av nya bostäder har minskat oavbrutet sedan första kvartalet 2018.

Fortsatt dämpning andra kvartalet

I nationalräkenskaperna (NR) började investeringarna i bostäder att minska fjärde kvartalet 2017. Nedgången var marginell i jämförelse med kvartalet innan men den nedåt-

gående utvecklingen har förstärkts sedan dess. Andra kvartalet i år minskade bostadsinvesteringarna med 1,8 procent, säsongrensat och jämfört med första kvartalet.

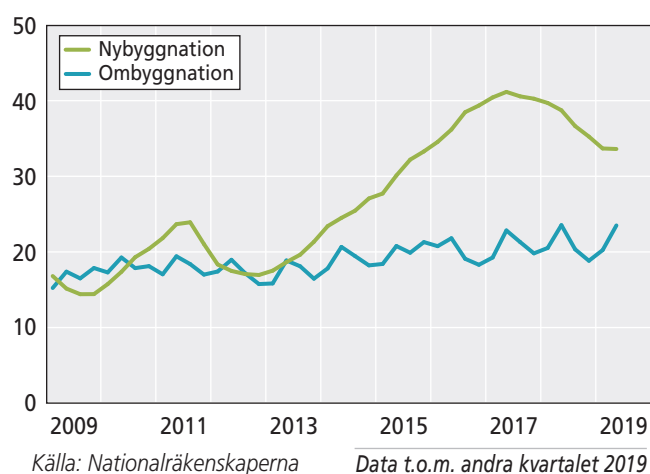
På årsbasis var nedgången 9,4 procent. Det var framförallt nybyggnadsinvesteringarna i flerbostadshus och småhus som höll tillbaka utvecklingen och minskade med 11 respektive 18 procent. Nybyggnationen av småhus började minska redan tredje kvartalet 2017 medan det tog ytterligare två kvartal innan nybyggandet av flerbostadshus vände nedåt. Andra kvartalet i år minskade även investeringarna i fritidshus kraftigt medan ombyggnadsinvesteringarna endast visade en marginell nedgång på årsbasis. Nivåmässigt är investeringarna i fritidshus dock betydligt lägre än både nybyggnads- och ombyggnadsinvesteringarna som vardera stod för 50 respektive 35 procent av det totala värdet för bostadsinvesteringarna andra kvartalet.²

Stor skillnad i ny- och ombyggnation

Det är en stor skillnad mellan hur bostadsinvesteringarna i nybyggnation respektive ombyggnation har utvecklats de senaste åren. Nybyggnadsinvesteringarna började stiga i snabb takt i början av 2013 och fortsatte att öka fram till slutet av 2017. Sedan dess har utvecklingen varit betydligt svagare. Andra kvartalet i år var nybyggnadsinvesteringarna drygt 13 procent lägre än samma kvartal i fjol.

Bostadsinvesteringar

Miljarder kronor i fasta priser, referensår 2018

Ombyggnadsinvesteringarna visar inte samma utveckling de senaste åren. En förklaring kan vara att till- och ombyggnationer har fått stå tillbaka när det saknats resurser till följd av den kraftiga ökningen i nyproduktionen. Sett till de senaste fyra kvartalen har utvecklingen varit svag och ombyggnationen har minskat på årsbasis. Det är ombyggnationen av flerbostadshus som har minskat medan utvecklingen för småhus har fortsatt att öka.

¹ Mer om revideringen av sparandet finns att läsa i följande artikel "Högre BNP efter översyn av tidsserien" samt på SCB:s hemsida: https://www.scb.se/contentassets/bc78067783554e0c879a05f13cc596f1/nr0103_2017a01_sm_nr10sm1901.pdf

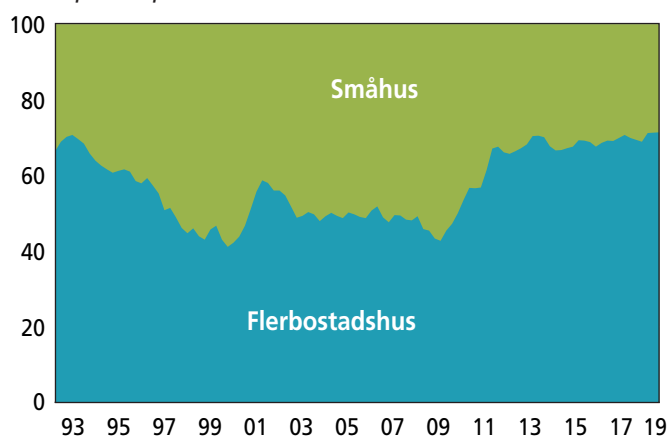
² I bostadsinvesteringarna ingår även kostnader för ägarbyte. Andra kvartalet 2019 stod denna investeringstyp för cirka 6 procent av det totala värdet för bostadsinvesteringarna.

Ökat nybyggande av flerbostadshus

Tittar man närmare på nybyggnadsinvesteringarna ser man att fördelningen mellan nybyggda småhus respektive flerbostadshus har skiftat över tid. Från slutet av 1990-talet och fram till slutet av 2010 var nivån i stort sett lika mellan de två hus typerna. Från 2010 och fram till 2012 tog nybyggnationen av flerbostadshus en allt större andel och har sedan dess uppgått till runt 70 procent av det totala värdet för nybyggnationer.

Nybyggnation av flerbostads- resp. småhus

Andel av totala värdet av nybyggnationen i bostäder, löpande priser

Den höga andelen för flerbostadshus sammanfaller med ett högt bostadsbyggande i storstadsregionerna. Exempelvis så påbörjades det under 2017, när byggandet var som högst, knappt 64 000 nya bostadslägenheter i riket. Av dessa byggdes nästan 60 procent i något av de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne. Till största del utgjordes dessa av lägenheter i flerbostadshus.

Ändrad design för Investeringsenkäten

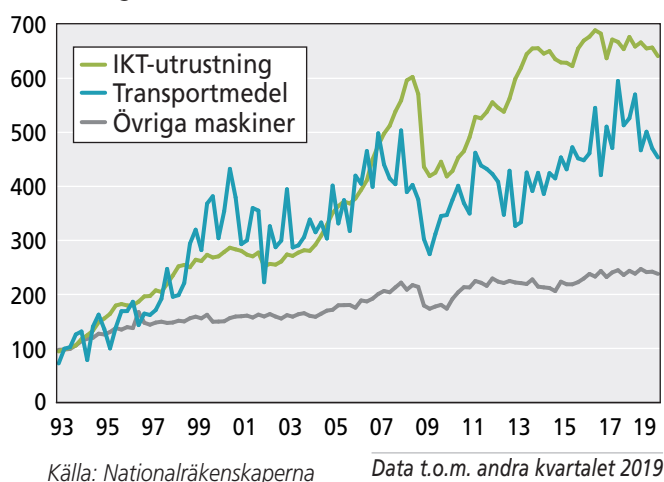
Investeringsenkäten som används som källa för beräkning av maskiner och inventarier samt byggnader och anläggningar (bostadsinvesteringarna skattas med statistik över antal påbörjade bostadslägenheter) i näringslivet har ändrat design under 2019. Det har påverkat jämförelser med tidigare år och medfört att andra källor istället har använts för att skatta utvecklingen de senaste två kvartalen. Förändringen innebär samtidigt att de fasta bruttoinvesteringarna i näringslivet inte redovisas uppdelat på bransch. Istället publiceras endast uppgifter för varuproducenter och tjänsteproducenter som helhet.

Störst negativt bidrag från maskininvesteringarna

Tillsammans med bostadsinvesteringarna stod maskininvesteringarna för merparten av den negativa utvecklingen andra kvartalet. I säsongrensade siffror minskade maskininvesteringarna med 2,2 procent jämfört med första kvartalet. Det gav ett negativt bidrag på 0,6 procentenheter till de fasta bruttoinvesteringarna. Maskininvesteringarna hade därmed en något större påverkan än bostadsinvesteringarna som tyngde investeringsutvecklingen med 0,4 procentenheter.

Maskininvesteringar fördelat på undergrupper

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 1993=100

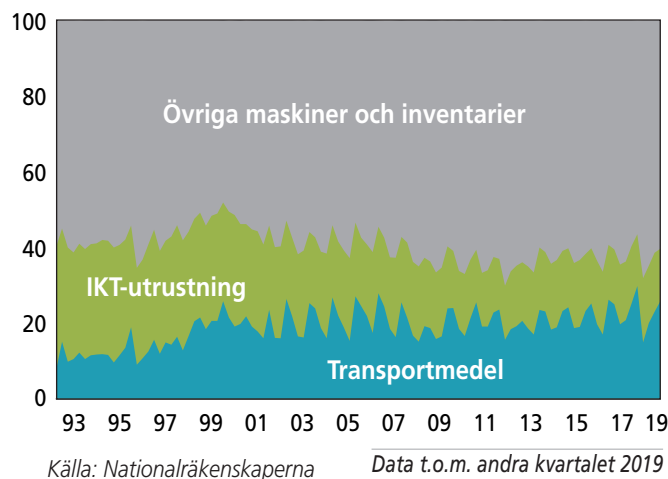
Samtliga undergrupper bidrog nedåt. Transportmedelsinvesteringarna minskade för andra kvartalet i rad medan investeringarna i IKT-utrustning och övriga maskiner och inventarier vände ner efter svaga ökningarna första kvartalet. Maskininvesteringarna har ett högt importinnehåll och nedgången andra kvartalet sammanföll med en minskad import av investeringsvaror.

Svag prisutveckling för IKT-produkter

Övriga maskiner är den klart största undergruppen och utgjorde andra kvartalet ca 60 procent, motsvarande drygt 57 miljarder kronor i löpande pris, av de totala maskininvesteringarna. Här ingår exempelvis industrirobotar i verkstadsindustrin och flismaskiner i pappers- och massaindustrin. Transportmedelsinvesteringarna, som består av bland annat bilar, fartyg och flygplan, stod för knappt 26 procent. Restande andel bestod av investeringar i IKT-utrustning. Denna undergrupp omfattar datorer och telekommunikationsprodukter där bland annat telekommunikationsutrustning och maskininstallationer ingår.

Maskininvesteringar fördelat på undergrupper

Andel av totala värdet av maskininvesteringar, löpande priser

Fördelningen mellan undergrupperna har dock förändrats en del sett över en längre period. I alla fall sett till investeringarna i transportmedel och IKT. I början av 1990-talet

var investeringarna i IKT-utrustning den näst största undergruppen efter övriga maskiner och stod för runt 30 procent. Vid denna tidpunkt uppgick värdet av transportmedelsinvesteringarna till drygt 10 procent. Denna andel har dock varierat från ett kvartal till ett annat till följd av att investeringar i flygplan och fartyg, som omfattar stora nominella belopp, sker på en oregelbunden basis. Trenden de senaste 26 åren är dock att transportmedelsinvesteringarna har tagit en större andel av de totala maskininvesteringarna. Andelen för övriga maskiner har legat förhållandevis stabilt sett över hela tidsperioden. IKT-investeringarnas minskande andel sedan början av 1990-talet förklaras av att priserna på IKT-produkter har sjunkit kraftigt under åren. För transportmedels- respektive övriga maskininvesteringarna har prisutvecklingen tvärtom varit positiv.

Revidering av de fasta bruttoinvesteringarna

I den allmänna översynen har de fasta bruttoinvesteringarna reviderats upp för perioden 1993-2016 främst till följd av att nya källor har tagits in i årsberäkningarna. De fasta bruttoinvesteringarna har höjts med mellan 7 och 28 miljarder kronor i löpande priser. Revideringen var som störst år 2011. Kvartalsberäkningarna har anpassats till de nya nivåerna.

Flera investeringstyper har påverkats i mer eller mindre grad. Revideringarna av bostadsinvesteringarna förklaras främst av balanskorrigeringar i produkten byggtjänster samt att ny statistik avseende tillskott av nybyggda fritidshus hämtats in. Bygg- och maskininvesteringarna inom jordbruk- och skogsbruksbranscherna har räknats om med Företagens ekonomi som ny källa. Investeringarna i programvaror har reviderats dels till följd av att beräkningsmetoden har uppdaterats och dels som en följd av att en av huvudkällornas utformning, undersökningen IT-användning i företag, har förändrats. Detta har även påverkat investeringarna i forskning och utveckling. För mer detaljerad information, se Statistiska meddelanden NR 10 SM 1901

Kontaktpersoner: Maria Schoultz, 010-479 40 74 och Jenny Lunneborg, 010-479 44 42

Reviderade nationalräkenskaper

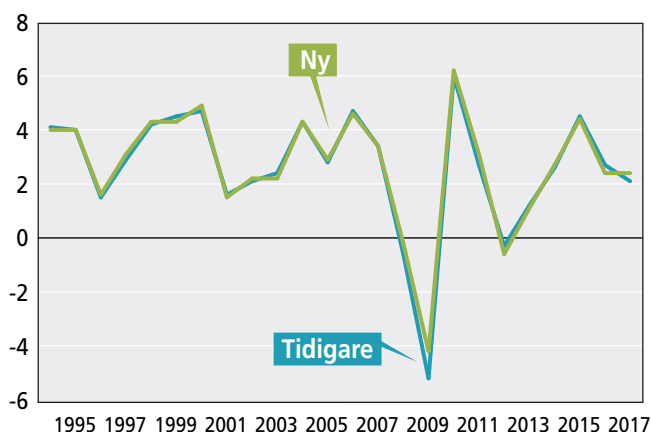
Högre BNP efter översyn av tidsserien

En gång per år sammanställs årsberäkningen av Sveriges nationalräkenskaper. Nyligen har resultaten för år 2017 publicerats. Den ersätter det tidigare, preliminära resultatet som baserades på kvartalsstatistik. Samtidigt redovisades reviderade uppgifter för åren 1993–2016, för både års- och kvartalsstatistiken över BNP (bruttonationalprodukten). Det beror på att nationalräkenskaperna har genomgått en så kallad allmän översyn.

Högre BNP i löpande pris

Årsräkenskaperna för 1993–2016 har reviderats med anledning av att nationalräkenskaperna har genomgått en allmän översyn.¹ Dessa genomförs vart femte år och omfattar översyn av årsvisa indatakällor, metoder och beräkningsmodeller inom ett flertal områden.² Det är i första hand nivån, både för BNP och för olika delkomponenter, som har förändrats. Tillväxttakten i BNP är däremot förhållandevis lite reviderad.

BNP-tillväxt
Procent

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2017

Anm.: Skillnaden mellan tidsserierna beror på allmän översyn för åren 1993–2016 och för 2017 på en ny årsberäkning.

År 2015 har varit utgångspunkten för den allmänna översynen. Från 2015 års nivåer skrivs kommande år fram och tidsserier beräknas bakåt i tiden.

Enligt den nya beräkningen var BNP i löpande priser 4 248 miljarder kronor 2015. Det är en höjning med 47 miljarder kronor, motsvarande 1,1 procent, jämfört med tidigare beräkningar. De största förändringarna har skett i hushållens konsumtionsutgifter och de fasta bruttoinvesteringarna som har höjts i nivå med 2,8 respektive 1,8 procent. Investeringsandelen var 24,4 procent 2015.

Exporten har däremot reviderats ner med 1,6 procent i nivå, medan importen är i stort sett oförändrad. Det medför att nettoexporten har reviderats ner.

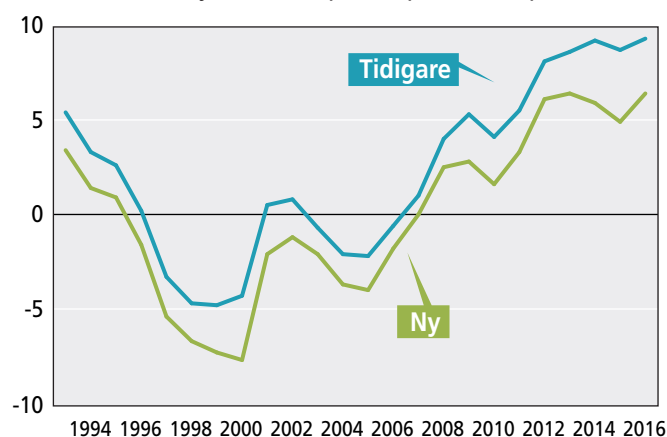
Detta leder till en förändrad sammansättning av BNP från användningssidan, där den inhemska efterfrågan sammanlagt utgör knappt en procentenhet mer av BNP än tidigare medan utrikeshandeln utgör motsvarande mindre del.

I beräkningen av BNP från produktionssidan har både produktionen och insatsförbrukningen reviderats upp. Förädlingsvärdet, som är lika med produktionen minus förbrukningen, är höjt med 55 miljarder kronor 2015, varav 48 miljarder avser näringslivet.³

Hushållens disponibla inkomster har däremot reviderats ner de flesta år och uppskattas nu vara ungefär 25 miljarder kronor lägre 2015 än i tidigare beräkningar. Det beror på att transfereringsnettot och kapitalinkomsterna reviderats ner mer än vad löneinkomsterna och den sammansatta förvärvsinkomsten har reviderats upp. I kombination med att hushållens konsumtion har höjts, får det effekten att sparkvoten har reviderats ner. Sparkvoten visar hushållens finansiella sparande som andel av den disponibla inkomsten.

Hushållens individuella sparkvot

Netto, exkl. tjänste- och premiepensioner, procent

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2016

BNP växte med 2,4 procent 2017

År 2017 växte BNP med 2,4 procent. Det var samma tillväxttakt som 2016. Resultatet härstammar från den detaljerade årsberäkningen för 2017, som ersätter den preliminära som varit baserat på kvartalsstatistik.

Uppgifterna för de flesta områden i årsberäkningen har bättre täckning, är mer detaljerat och definitivt än det un-

1 Mer detaljerad information finns här: <https://www.scb.se/publikation/36223>. Även kvartalsserierna är reviderade.

2 I Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv första kvartalet 2019 finns artiklar som beskriver både hur och varför en allmän översyn görs.

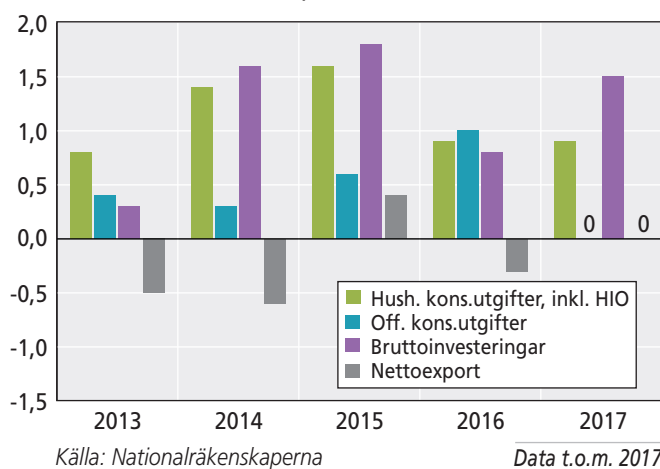
3 I Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv första kvartalet 2019 finns en detaljerad beskrivning av de revideringar som har gjorts av produktionen i olika branscher.

derlag som används för de snabbare kvartalsberäkningarna och preliminära årsskattningarna. Det är också därför som sammanställningen sker med viss eftersläpning.

Jämfört med den preliminära årsberäkningen reviderades BNP-tillväxten upp med 0,3 procentenheter 2017. Till det bidrog framför allt en uppreviderad export av tjänster.

Bruttoinvesteringarna gav det största bidraget till BNP-tillväxten 2017 med 1,5 procentenheter. Hushållens konsumtion bidrog med knappt 0,9 procentenheter. Bidraget från den offentliga konsumtionen var däremot noll, till skillnad från tidigare då den bidrog klart mer till BNP-tillväxten. Nettoexportens bidrag var också kring noll efter att ha varit negativt 2016.

Användningssidans bidrag till BNP-utvecklingen Procentenheter, fasta priser

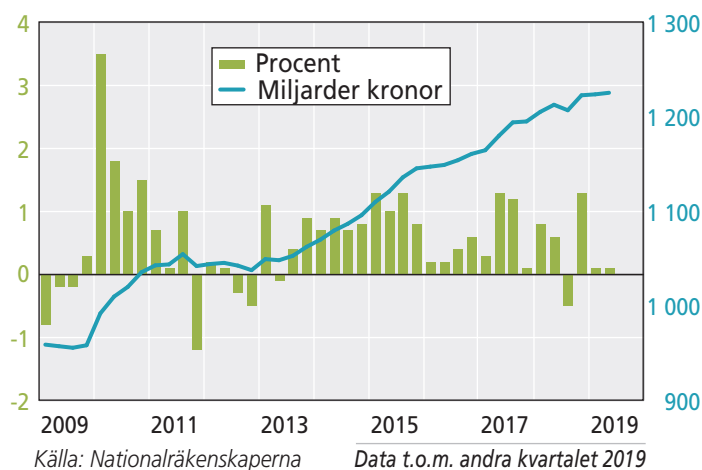

Beräkningen av den kvartalsvisa BNP-tillväxten görs, som sagt, på mer preliminära källor än årsberäkningen. För år 2018, där någon detaljerad årsberäkningen ännu inte har gjorts, kan kvartalen summeras till ett preliminärt helår. Bakåt i tiden utgår kvartalsserierna från årsberäkningen som har fördelats ut över kvartalen.

Som en följd av allmän översyn, och årsberäkningen för 2017, har nivån reviderats upp även i kvartalsstatistiken. Bilden av en svag BNP-tillväxt de två första kvartalen 2019 kvarstår.

BNP

Procentuell förändring från föregående kvartal, säsongrensat (vå) samt nivå i fasta priser, miljarder kronor, ref.år 2018 (hö)

Kontaktperson: Helena Kaplan, 010-479 43 88

Bruttonationalprodukten – BNP

Vad mäter BNP?

Bruttonationalprodukten, eller BNP, är ett vanligt mått på ekonomins storlek och BNP-tillväxten ett mått på hur snabbt ekonomin växer. BNP definieras utifrån den produktion som sker i ett land, hur den används och vilka inkomster som genereras. Men det är inte självklart vad som ska ingå i BNP och inte.

Bruttonationalprodukten, BNP, är det samlade värdet av all varu- och tjänsteproduktion i landet under en viss period. BNP mäter därmed storleken på ekonomin och används i många sammanhang för att sätta andra siffror i perspektiv genom att uttrycka dem som andel av BNP. Några exempel är biståndet till andra länder, försvarsutgifterna eller Maastrichtskulden, som är ett mått på den offentliga förvaltningens skuld och följs upp av EU. Ibland är det istället BNP som sätts i relation till andra tal. Ett exempel är när BNP divideras med antalet personer i befolkningen vilket kallas BNP per capita.¹

BNP-utvecklingen, d.v.s. med vilken takt BNP ökar (eller minskar) är ett vedertaget mått på ekonomisk tillväxt och används av ekonomer och andra för att beskriva såväl konjunkturutvecklingen som landets långsiktiga ekonomiska tillväxt. Den här artikeln beskriver innebörden av BNP-måttet och några närliggande mått lite mer i detalj.

Nationalräkenskaperna – ett bokföringssystem

Det som drev på utvecklingen av moderna nationalräkenskaper var i stor utsträckning de utmaningar som 1930-talskrisen och andra världskriget innebar för den ekonomiska politiken. Ledande personer var John Maynard Keynes, James Meade och Richard Stone.

Därefter har nationalräkenskaperna vidareutvecklats och harmoniserats framför allt under ledning av internationella organisationer som OECD och FN. FN:s första standard för nationalräkenskaper publicerades 1953. Den senaste internationella standarden är SNA (System of National Accounts) 2008. Länder inom EU är skyldiga att följa den europeiska standard, ESA 2010 (ENS 2010 eller Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet på svenska), som är konsistent med SNA.

Nationalräkenskaperna är ett bokföringssystem som inte är helt olik affärsbokföring. Det finns dock flera skillnader när det gäller definitioner och begrepp. En mycket väsentlig skillnad är också att nationalräkenskaperna i huvudsak bygger på sammanfattande statistikuppgifter och inte på uppgifter om enskilda transaktioner. Statistikuppgifterna är ofta skattade närmevärden baserade på urvalsundersökningar, men den ekonomiska statistiken gör också stor nytta av administrativa data framför allt från Skatteverket. Delar

av ekonomin täcks inte av statistiska undersökningar, studier eller administrativa data som är direkt relevanta för nationalräkenskaperna. Sådana informationsluckor fylls med modellskattningar eller kalkyler som utnyttjar olika slag av tillgänglig information.

BNP från produktions-, användnings- och inkomstsidan

BNP från produktionssidan definieras som *det samlade värdet av all varu- och tjänsteproduktion*. Med det menas summan av det mervärde, eller förädlingsvärde, som respektive inhemsk producent bidrar med i förädlingskedjan. För ett företag är förädlingsvärdet skillnaden mellan produktionens försäljningsvärde (produktionsvärdet) och de kostnader man haft för varor och tjänster som förbrukats i produktionen (insatsförbrukningen). Det blir alltså ingen dubbelräkning av produktion i tidigare led av halvfabrikat med mera som sedan ingår i värdet av slutprodukterna. Enheter inom offentlig förvaltning producerar huvudsakligen tjänster som inte säljs på marknaden. För sådana enheter beräknas förädlingsvärdet som lika med arbetskraftskostnaden plus en beräknad kostnad för kapitalförslitning.

BNP kan alltså definieras från *produktionssidan* som summan av förädlingsvärden, men också från *inkomstsidan* som summan av de inkomster som genereras i produktionen, d.v.s. ersättningar till arbetskraften i form av arbetskraftskostnader inklusive sociala avgifter²) och vinster, så kallat driftsöverskott. Den tredje definitionen är från användningssidan som summan av all slutlig användning – privat och offentlig konsumtion, fasta bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och export minus import.

$$BNP = \text{Förädlingsvärde} =$$

$$= \text{Arbetskraftskostnad} + \text{Driftsöverskott} =$$

$$= \text{Slutlig konsumtion} + \text{Investeringar} + \text{Export} - \text{Import}$$

Oftast avses BNP värderad till marknadspris – dvs. inklusive alla produkt- och produktionsskatter som belastar den slutliga användningen och exklusive motsvarande subventioner. Ett netto av sådana skatter och subventioner behöver alltså läggas till på produktions- och inkomstsidan för att likhetstecknen ska gälla, då användningssidan mest naturligt värderas till marknadspris.

I Sverige görs beräkningen av BNP från produktionssidan och från användningssidan. Uppgifterna om sammansatt förvärvsinkomst saknas varför en fullständig beräkning av

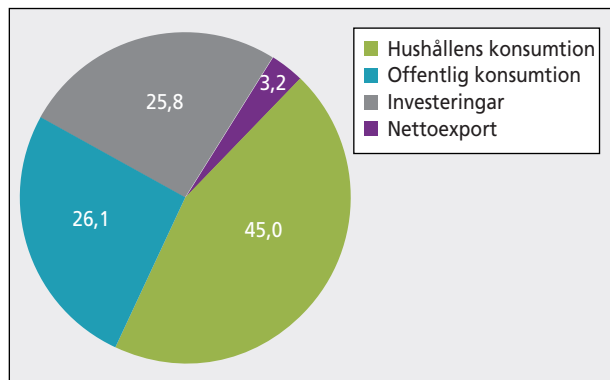
¹ I SCB-Indikatorer, april 2019, s.12, finns en artikel om utvecklingen av BNP per capita i Sverige samt jämförelser med andra länder.

² Sociala avgifter ses alltså som en ersättning till arbetskraften som den använder till betalning av socialförsäkringspremier.

BNP från inkomstsidan inte kan göras. Den sätts istället lika med BNP från produktions- och användningssidan efter att dessa beräkningar stämts av till ett entydigt BNP. Sammansatt förvärvsinkomst beräknas sedan som skillnaden mellan BNP och de övriga komponenterna.

BNP från användningssidan

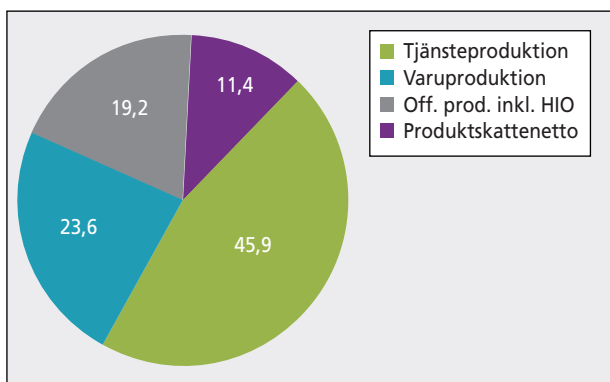
Procent, avser 2017

Källa: Nationalräkenskaperna

BNP från produktionssidan

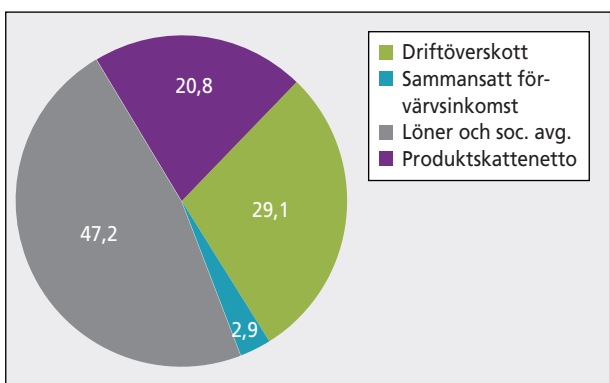
Procent, avser 2017

Källa: Nationalräkenskaperna

BNP från inkomstsidan

Procent, avser 2017

Källa: Nationalräkenskaperna

BNP i fasta priser mäter volymutvecklingen

Vid beräkning av BNP i löpande priser är all produktion, konsumtion, m.m. värderad enligt de priser som faktiskt gällde i respektive transaktion, det vill säga periodens faktiska priser.

Med fasta priser har ursprungligen avsetts värden uttryckta i prisläget ett specifikt basår. Avsikten med att beräkna värden för olika perioder i samma prisläge är att kunna jämföra hur ekonomin utvecklas i volym – eller justerat för inflation. Numera ändras basåret varje år så att alla volymjämförelser mellan två intilliggande år görs i det första årets prisläge. Det går ändå att göra volymjämförelser över flera år genom att kedja alla årsvisa volymförändringar. Värden i en tidsserie uttryckta i kedjade referensårspriser eller kedjade volymtal, referensår X beräknas som värdet i löpande pris för referensåret – säg 2015 – justerat med de kedjade volymförändringarna mellan 2015 och respektive period i serien. Benämningen fasta priser är därför inte helt adekvat för det som görs idag, men förekommer ofta.

BNP i kedjade referenspriser är dock inte samma sak som real BNP. Medan utvecklingen av det förra måttet beskriver landets ekonomiska tillväxt räknat i volym, så beskriver det senare snarare tillväxten i termer av de "utgiftsmöjligheter" eller inkomster räknat i volym, som den inhemska produktionen möjliggör. Måttet erhålls genom att "fastprisberäkna" export och import med ett gemensamt prisindex vilket neutraliserar förändringar i bytesförhållandet (*terms of trade*)¹. Det vill säga prisutvecklingen för landets export relativt prisutvecklingen för importen². Det innebär att real BNP ökar relativt BNP i volym när exportpriserna ökar relativt importpriserna, och omvänt när importpriserna ökar relativt exportpriserna.

Köpkraftsomräknad BNP jämför nivån mellan länder

Ytterligare ett BNP-mått är det köpkraftsomräknade. I det fallet handlar det om att göra reala/volymmässiga jämförelser i rummet snarare än över tiden, det vill säga jämförelser av BNP för olika länder. Den europeiska statistikmyndigheten Eurostat är en organisation som publicerar sådana tal. Med utgångspunkt från de nationella beräkningarna i löpande priser och i nationell valuta görs en omräkning till ett värde i gemensam valuta och ett för respektive år gemensamt prisläge. Omräkningen bygger på de växelkurser som gällt respektive år och ett omfattande material av prisobservationer.³

Bruttonationalinkomsten, BNI, är lika med BNP med tillägg för primära inkomster, löner m.m., från utlandet och avdrag för motsvarande inkomster som betalas till i utlandet. Det innebär att BNI är ett mått på de samlade inkomsterna i ekonomin. BNI används bland annat för att bestämma EU-avgiftens storlek. Avsikten är att avgiften ska vara anpassad till respektive medlemslands betalningsförmåga.

1 I SCB:s beräkning av real BNP används genomsnittet av prisindex för exporten och prisindex för importen som det gemensamma indexet.

2 Internationellt kan Real GDP (real BNP) ibland syfta på BNP räknat i volym medan real BNP benämns *Terms of trade adjusted GDP*.

3 Det förekommer i en del sammanhang att real BNP benämns köpkraftjusterad BNP, vilket kan leda till missförstånd.

Brutto- versus nettonationalprodukt

Brutto i bruttonationalprodukten syftar på att inget avdrag gjorts för kapitalförslitning. Det vill säga den successiva minskning av värdet av det fasta produktiva kapitalet som är en följd av fysisk förslitning och tilltagande obsolescens – att utrustning, byggnader etc. blir mindre relevant för dagens produktion. Precis som insatsförbrukningen är det en förbrukning i produktionen av varor och tjänster. Svårigheten att beräkna tillförlitliga värden på kapitalförslitningen har dock inneburit en skepsis mot en bredare användning av mått som nettonationalprodukten och nettonationalinkomsten, trots att de i många sammanhang är mer relevanta än bruttomåtten.

Är det självklart vad som ska ingå i BNP?

I inledningen beskrevs BNP som "det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras i landet under en period, till exempel ett år". Det kan låta tydligt, men i själva verket finns det en mängd gränsdragningsproblem som kan vara av både principiell och praktisk natur.

Med produktion i ekonomisk mening avses aktiviteter som med insats av arbete, kapital, insatsvaror och tjänster resulterar i andra eller vidarebearbetade varor och tjänster. Produktionsprocessen står under kontroll av en institutionell enhet, det vill säga ett hushåll, bolag, offentlig myndighet etc., som äger eller säljer resultatet av produktionen. Varor som blir till genom naturliga processer och utan mänsklig medverkan, till exempel fiskar i haven, är inte resultatet av produktion i ekonomisk mening. Det är däremot landad fångst och odlad fisk. När det gäller tjänster kan man tänka att det är aktiviteter där det kan vara meningsfullt att engagera någon att göra det istället för att man gör det själv.

Hushållens egen matlagning ingår inte i BNP

I nationalräkenskaperna avgränsas produktionen mer snävt. Framför allt så ingår inte, med ett viktigt undantag, värdet av de tjänster som produceras av hushållsmedlemmar för konsumtion inom hushållet, t.ex. den matlagning, städning och de transporter som hushållsmedlemmar själva utför¹. Anledningen är framför allt att det handlar om aktiviteter som har små återverkningar på ekonomin i övrigt.

Hushållens egen produktion av bostadstjänster har trots det alltid räknats som produktion i nationalräkenskaperna, och olika ansatser används för värdera dessa bostadstjänster likvärdigt med motsvarande bostäder på hyresmarknaden. I många länder utnyttjas betydande resurser för boende, samtidigt som andelen hyres- och ägarbebodda bostäder kan skilja sig åt väsentligt. Jämförelser mellan länder, av såväl produktion som konsumtion, skulle därför bli svårtolkade om endast bostadstjänster på hyresmarknaden räknades med och inte de som hushållen producerar åt sig själva i ägarbebodda bostäder.

Hushållens produktion av varor för egen användning ska enligt SNA omfatta all sådan varuproduktion om den bedöms utgöra en viktig andel av landets totala tillförsel av varan. I den europeiska standarden ENS lämnas dock allt annat än bostadsbyggande samt jordbruksproduktion och processande av egna jordbruksprodukter utanför räkenskaperna.

Olaglig verksamhet räknas in i BNP

Det faktum att en verksamhet är olaglig är ingen grund för att den inte ska ingå i BNP, förutsatt att det är verksamheter som bygger på transaktioner av ömsesidig karaktär. Således ingår till exempel droghandel men inte stöld. Även sådan verksamhet som i sig är laglig men som sker oregistrerad eller utan att lagstadgade skatter och avgifter betalas ingår. Det är dock svårt att göra mycket tillförlitliga skattningar avseende olaglig och svart eller dold verksamhet. Eftersom omfattningen av framför allt svart verksamhet kan vara ganska stor betydande i vissa länder, är det av stor betydelse för relevansen i dessa länder. Det är också viktigt för jämförbarheten mellan länder att tillräcklig omsorg läggs även på dessa skattningar.

Traditionellt dold verksamhet inom flera branscher begränsas mer eller mindre framgångsrikt genom åtgärder som exempelvis omvänd moms skyldighet och personalligare. Reformen som ROT och RUT har också minskat incitamenten att anlita personer och företag som utför tjänster svart. Nu väcks farhågor om att nya *plattformsbaserade* tjänster tenderar att öka den svarta verksamheten och därmed ställa även statistikproducenterna inför nya utmaningar. Mycket av de tjänster som köps på nätet kanaliseras dock genom företag som redovisar moms och rapporterar statistik precis som vilket företag som helst. Samtidigt kan en del plattformar fungera mer som mötesplatser som underlättar dolda transaktioner mellan enskilda hushåll, exempelvis avseende enklare tjänster.

En annan utmaning som alltjämt sannolikt är av större betydelse, åtminstone för små öppna ekonomier som den svenska, är att kunna beskriva den *inhemska* ekonomins struktur och utveckling under de förutsättningar som dagens globaliserade värld erbjuder. Stora företag känner i allt mindre omfattning av nationsgränserna och organiserar - och organiserar om - sin verksamhet över världen, vilket gör det svårt att följa vad som faktiskt är den svenska produktionen. Mer om detta finns att läsa i nästa artikel.

Kontaktpersoner: Mats Haglund, 010-479 45 05 och Helena Kaplan, 010-479 43 88

¹ Däremot ingår hushållets produktion av sådana tjänster, till den del de utförs av personer som är anställda av hushållet.

BNP och produktion utomlands

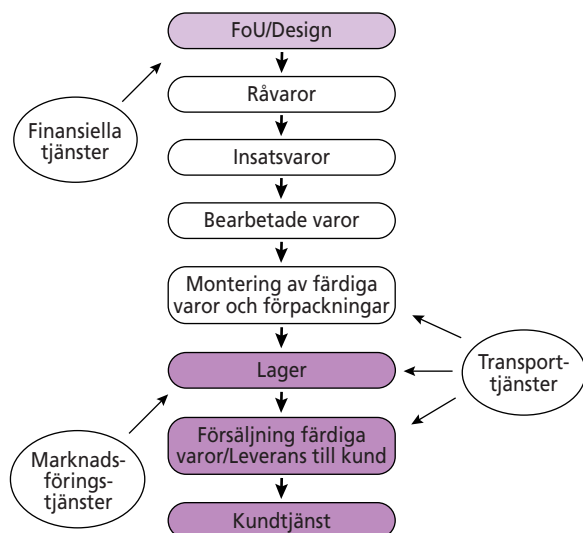
Utlandsproduktionens påverkan på BNP

Idag är svenska företag väl integrerade på världsmarknaden och bedriver sin verksamhet i olika delar av världen och riktrade till olika marknader. Två sätt att organisera den globala produktionen är genom lönbearbetning och trepartshandel som ökat i takt med globaliseringen.

Produktionsprocessen för en färdig vara involverar idag i många fall företag i flera länder. Antingen genom traditionell import av råvaror, insatsvaror och tjänster för produktion av en färdig vara. Andra sätt att arrangera den globala produktionen är genom lönbearbetning och trepartshandel som sedan början av 1990-talet har ökat trendmässigt och fått en större betydelse för den svenska ekonomin. En annan aspekt av globaliseringen är att immateriella tillgångar, patent och andra forskningsresultat, blir en viktigare tillgång i produktionsprocessen. Det är tillgångar som är möjliga att utnyttja inom en koncerns alla företag trots att de formellt är ägda av en specifik enhet som då också blir mottagare av intäkter från tillgången, som licenser och royalties. Syftet med den här artikeln är att redovisa hur ovan nämnda typer av intäkter bidragit till svensk BNP över tid samt att i korthet diskutera vilka principer som ligger till grund för att avgränsa vilken produktion som ska räknas in i ett lands BNP.

Globala produktionskedjor

Figuren nedan illustrerar en produktionskedja med exempel på olika moment som bidrar till värdet av den slutliga produkten. Den centrala funktionen i dessa värdekedjor är skapandet av produkten genom forskning, utveckling och design. De företag som utvecklar och äger dessa immateriella tillgångar har vanligen en central del i att planera och styra produktionsprocesserna och att äga och sälja den slutliga produkten medan tillverkning kan vara helt eller delvis förlagd i andra länder.

Källa: Guide to Measuring Global Production (2015) UNECE, översatt

Trepartshandel: Även kallad merchanting. Trepartshandel innebär att ett företag i Sverige köper en vara i utlandet, och säljer vidare den utlandet utan att nämnvärt förändra varan. Varan har således inte passerat svensk gräns. Den handelsmarginal som genereras räknas som svensk produktion i beräkningen av BNP. Skillnad brukar göras mellan trepartshandel med produkter som företaget/koncernen själv utvecklat som en del i en produktionskedja och traditionell trepartshandel där handelsföretaget är ett fristående företag som handlar med produkter de inte själv varit med att utveckla. I svensk ekonomi är det den första varianten som är helt dominerande.

Lönbearbetning i utlandet: Lönbearbetning är när ett företag i Sverige skickar varor för bearbetning i ett annat land. Det svenska företaget äger varan både före och efter bearbetning och betalar företaget i utlandet ersättning för utfört arbete. Varan kan sedan tas tillbaka till Sverige eller säljas vidare till andra länder. Den lönbearbetning som gjorts på varan i utlandet ingår i det landets BNP och räknas således som import för Sverige oavsett i vilket land varan säljs. Fakturering av den färdiga varan sker från Sverige och värdet räknas som produktion i beräkningen av svensk BNP.

Utmaning för statistiken att avgränsa svensk BNP från utlandet

Globala produktionskedjor kan medföra utmaningar för statistiken. Utmaningen består främst i att avgränsa vad som ska räknas till den inhemska ekonomin, och landets BNP, och vad som tillhör utlandet. Denna avgränsning bestäms dels utifrån ekonomisk hemvist, det vill säga var företagen har sin huvudsakliga aktivitet, och dels av ägandet, det vill säga vilka varor, tjänster och tillgångar som hör till företaget. I praktiken styrs det utifrån om företaget har verksamhet registrerad i landet eller inte¹. Ägandet av varor och tjänster följer i allt väsentligt företagsbokföring och skatteregler, det vill säga vilka intäkter och tillgångar som redovisas för företaget. Men i och med att stora företags redovisning många gånger baseras på andra indelningar än nationella territorium så är det inte alltid enkelt att samla in i statistiken utifrån denna avgränsning. Det är väsentligt att som statistikproducent hålla en löpande dialog med de största företagen, för att vara uppdaterad vad gäller eventuella förändringar i organisationerna.

Förändringar av ägande av varor och tillgångar inom en koncern, inte minst immateriella tillgångar, kan ske snabbt. Den kraftiga ökningen i Irlands BNP med 26 procent år 2015 är ett omtalat exempel på hur större organisationsförändringar och flytt av tillgångar i multinationella företag kan påverka ett lands BNP. Den stora BNP-ökningen på Irland bottnade i flytt av viktiga tillgångar inom koncerner vilket

¹ Här används företag i en statistisk mening. Ett företag består av en eller flera juridiska enheter som är registrerade i landet eller filialer till utländska företag som bedriver verksamhet i Sverige.

också innebar att intäktsflödena från bland annat licenser och royalties samt trepartshandel ändrades.

När immateriella tillgångar som patent och programvaror blir en allt viktigare del i produktionen så blir det också svårare att avgöra vilket företag inom en koncern som utnyttjar produktionsresurserna. Dessa resurser kan användas av olika företag utan att någon fysisk förflyttning av tillgången behöver ske. Ägandet av tillgångarna kan i sig generera betydande intäkter i form av licenser och royalties. Hur koncerner väljer att allokera dessa tillgångar får effekter på BNP. Hur immateriella tillgångar ska kunna redovisas för de som faktiskt nyttjar resurserna är därför något som diskuteras internationellt bland statistikbyråer. Det implementeras dock fortfarande endast i liten utsträckning i statistiken.

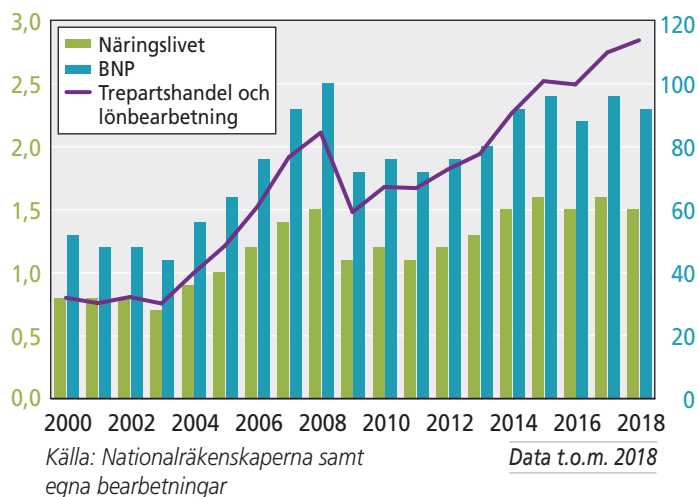
Trepartshandel och lönbearbetning har ökat under 2000-talet

I diagrammet nedan redovisas handelsmarginalen från trepartshandeln och lönbearbetade varor i utlandet¹. Detta aggregat har ökat trendmässigt sedan början av 2000-talet. Det skedde en ökning som andel av BNP och bruttoproduktion i näringslivet åren före finanskrisen. I och med finanskrisen minskade dessa intäkter som andelen av BNP för att därefter så småningom återgå till de nivåer som gällde före krisen.

I svensk ekonomi bedrivs denna typ av produktion i första hand av större traditionellt svenska företag som har centrala delar av sin verksamhet kvar i Sverige, som utvecklingsverksamhet och i flera fall också huvudkontor.

Trepartshandel och lönbearbetning

Löpande priser, miljarder kronor (hö) samt som andelar i procent av BNP och bruttoproduktion i näringslivet (vå)

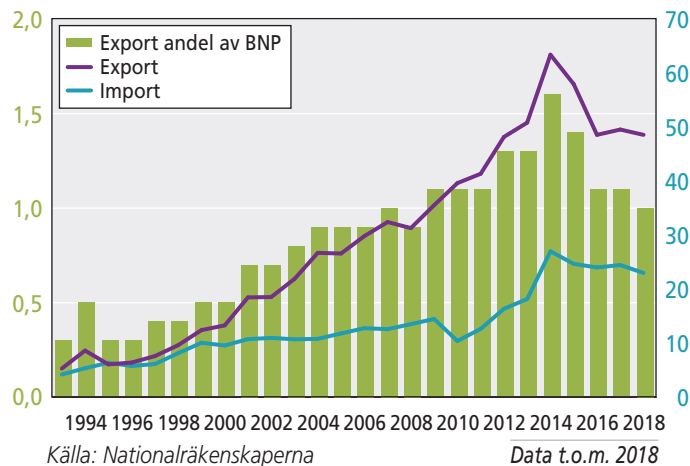

Fram till runt millennieskiftet var exportintäkterna och importintäkterna från licenser och royalties ungefär lika stora. Därefter har exporten ökat snabbare och år 2018 var exporten drygt dubbel så stor som importen. Licenser och

royalties omfattar de löpande betalningarna för att utnyttja en tillgång som till exempel licensen att tillverka eller sälja en viss produkt. Om en överföring sker av äganderätten av tillgången så är det en transaktion i forsknings- och utvecklingstillgångar och inte licenser och royalties.

Export och import av licenser och royalties

Löpande priser, miljarder kronor (hö) samt exportens andel av BNP i procent (vå)

Vanligast med trepartshandel och lönbearbetning för vissa produkter

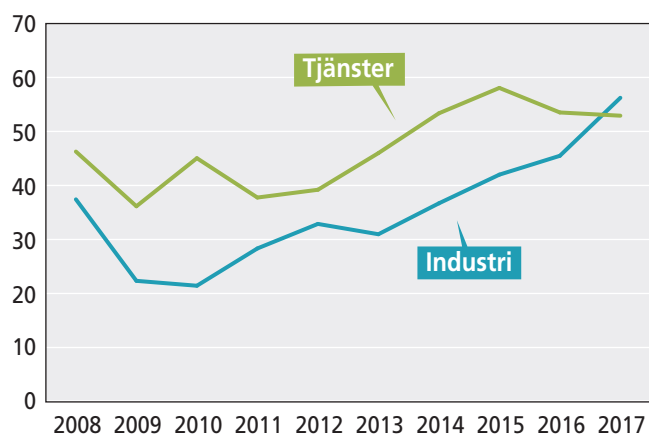
En fråga som diskuteras på senare år är hur verksamheter som bedriver global produktion ska klassificeras efter bransch i statistiken. Enligt gällande klassifikationer så har det stor betydelse om man äger insatsvarorna eller endast handlar med färdiga produkter. Gränsdragningen mellan i första hand handelsaktiviteter och industriproduktion styrs av om företaget äger insatsvarorna eller inte. Att utveckla en produkt genom forskning, utveckling och design och styra den globala produktionsprocessen innebär alltså inte att man räknas som ett industriföretag om man inte har som huvudsaklig verksamhet att producera varor i landet eller äger insatsvarorna i den produktion som sker utomlands. Om företaget har merchanting som huvudsaklig aktivitet, det vill säga det uppdrar åt andra företag att tillverka varor enligt givna specifikationer, så betraktas företaget enligt gällande klassifikationer som ett varuhandlande företag.

Företag som bedriver trepartshandel och/eller lönbearbetar i utlandet som en del av affärsmodellen kan ha sin huvudsakliga verksamhet inom såväl varu- som tjänsteproduktion. De produkter som dominerar inom svenska företag är kläder, telekom, hushållsapparater och motorfordon. En nedbrytning på branschaggregaten industri respektive tjänstebanscher visar att för år 2017 genererades ungefär hälften av marginalerna från trepartshandel och lönbearbetning inom industrin och hälften inom tjänstenäringarna, i huvudsak inom handeln. Åren innan dess stod tjänstenäringar för en större andel av intäkterna från trepartshandeln än industrin.

¹ Data i diagrammet avser marginalen på den bearbetade varan när den säljs till slutkund, det vill säga fakturering av den färdiga varan minus kostnader för tillverkningen inklusive köpta lönbearbetningstjänster från utlandet. Data exkluderar mindre transaktioner eftersom marginalerna inte är möjliga att beräknas för dessa utifrån befintlig data.

Trepartshandel och lönbearbetning

Löpande priser, miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar

Data t.o.m. 2017

Trots att det finns en del osäkerheter i hanteringen i statistiken av effekter som följer av globaliseringen så är omfattningen av trepartshandel, lönbearbetning samt internatio-

nella flöden avseende intäkter och kostnader för licenser och royalties inte så stor att den allvarligt kan störa beskrivningen av den svenska ekonomins utveckling. Sedan en tid finns också processer på plats inom EU-ländernas statistiksamarbete för att identifiera organisationsförändringar i koncerner som kan få stora effekter på länders ekonomier. Och än så länge så är det som skedde med Irlands BNP att betrakta som ett extremfall.

Kontaktperson: Andreas Lennmalm, 010-479 40 54

Medförfattare: Kia White, sommarpraktikant

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
BNP-nivån höjs preliminärt med 1 procent helåret 2015	2019:2	10
Varför görs en allmän översyn av nationalräkenskaperna?.....	2019:2	13
Företagens ekonomi beskriver utvecklingen för näringslivet.....	2019:2	15
Enhetlig källa för produktionsberäkningarna	2019:2	18
Högre tillväxt i tjänstespecialiserade län	2019:1	10
Högst disponibla inkomster i Danderyd, lägst i Lessebo.....	2019:1	13
Stora regionala skillnader i klimatpåverkan.....	2019:1	17
2018 – Ett händelserikt producentprisår	2019:1	20
Högst aktieförmögenhet i storstäder.....	2018:4	11
Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU	2018:4	15
Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden	2018:4	18
Privata företag allt vanligare inom vård, skola och omsorg.....	2018:3	9
Förändrad statistisk redovisning av public service	2018:3	12
Volymberäkningar för offentlig produktion	2018:3	14
Miljöräkenskaperna kopplar ihop ekonomi och miljö.....	2018:2	8
Miljöskatter i Sverige och internationellt.....	2018:2	11
Industriföretagens kostnader för minskad miljöpåverkan oförändrade	2018:2	14
Utsläpp från oljeprodukter minskar.....	2018:2	17
Input-Outputanalys som verktyg i miljöräkenskaperna.....	2018:2	19
Profilerings i den ekonomiska statistiken	2018:1	8
Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen	2018:1	11
Digitalisering och makroekonomiska mått	2018:1	16
Bättre konsistens i säsongrensningen till följd av mindre turbulens i ekonomin.....	2017:4	8
Störst revideringar för gruv- och tillverkningsindustri samt övr. varuproduktion	2017:4	12
Forskning och utveckling - en svårfångad verksamhet.....	2017:4	16
BNP drygt 30 gånger så hög idag som år 1800	2017:3	8
Tandvårdskostnaden per capita ökade år 2015	2017:3	12
Minskad positiv bias i revideringarna av BNP	2017:3	15
Lönerna har utvecklats i samma takt som bärkraften	2017:2	7
Konjunktursvängningar och finansiellt sparande	2017:2	10
Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret	2017:2	12
Effekter för hushållens ekonomi i statens budget för 2017	2017:1	8
Stora IKT-investeringar inom el- och fastighetsbranschen	2017:1	11
Multifaktorproduktivitet står för en tredjedel av tillväxten	2017:1	14

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Maria Schoultz, redaktör	010-479 40 74
Mats Haglund	010-479 45 05
Helena Kaplan	010-479 45 28
Andreas Lennmalm	010-479 49 92
Jenny Lunneborg	010-479 44 42

GRAFISK FORM

Monica Andersson	010-479 43 62
------------------	---------------

Förfrågningar kan även göras via e-post: fornamn.efternamn@scb.se.